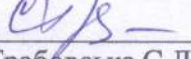

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет філософський
Кафедра психології

Затверджено

На засіданні кафедри психології
філософського факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 31 серпня 2021 р.)

Завідувач кафедри
проф. Грабовська С.Л.

Силабус з навчальної дисципліни
«Етнопсихологія»,
що викладається в межах ОПП «Психологія»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів зі
спеціальності 053 «Психологія»
2021 рік вступу

Львів 2021

Назва курсу	Етнопсихологія
Адреса викладання курсу	Львівський національний факультет імені Івана Франка, філософський факультет (вул. Коперніка 3)
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філософський факультет Кафедра психології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія
Викладачі курсу	Левус Надія Ігорівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент
Контактна інформація викладачів	elpis.lwiw@gmail.com nadiya.levus@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	Щосереди, 10:00-11:00 год. (Посилання на консультації в Zoom: https://us02web.zoom.us/j/84682220933). Також можливі он-лайн консультації через Skype, Moodle, Viber або подібні ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	https://filos.lnu.edu.ua/academics/bachelor/spetsialnist-psykholohiia-053
Інформація про курс	Дисципліна «Етнопсихологія» є основною дисципліною зі спеціальності 053 Психологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яка викладається в VII семестрі в обсязі 3 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Навчальна дисципліна «Етнопсихологія» займає одне з центральних місць в структурі підготовки професійних психологів. Це погранична, комплексна галузь знань, яка займає проміжне місце між психологією, етнологією і соціологією, де стала сферою спільного вивчення взаємозв'язків між особистістю, етносом, суспільством. Етнопсихологія – наука, яка вивчає факти, закономірності й механізми вияву типології, ціннісних орієнтацій і поведінки представників тієї чи іншої етнічної спільності. Вона описує і пояснює особливості поведінки та її мотиви всередині спільності й між етносами, що живуть століттями в одному геоісторичному просторі. Програма вивчення курсу «Етнопсихологія» складається з трьох змістовних модулів. Перший модуль стосується загальних питань етнічної психології, наступні два – етнопсихології особистості та групи.
Коротка анотація курсу	Навчальна дисципліна «Етнопсихологія» займає одне з центральних місць в структурі підготовки професійних психологів. Це погранична, комплексна галузь знань, яка займає проміжне місце між психологією, етнологією і соціологією, де стала сферою спільного вивчення взаємозв'язків між особистістю, етносом, суспільством. Етнопсихологія – наука, яка вивчає факти, закономірності й механізми вияву типології, ціннісних орієнтацій і поведінки представників тієї чи іншої етнічної спільності. Вона описує і пояснює особливості поведінки та її мотиви всередині спільності й між етносами, що живуть століттями в одному геоісторичному просторі. Програма вивчення курсу «Етнопсихологія» складається з трьох змістовних модулів. Перший модуль стосується загальних питань етнічної психології, наступні два – етнопсихології особистості та групи.

<p>Мета та цілі курсу</p>	<p>Мета основної дисципліни «Етнопсихологія» – вивчення тенденцій етнопсихології людського буття, закономірностей формування, розвитку та характерних особливостей, взаємовідносин етнонаціональних спільнот, формування у студентів інтересу до національно-специфічних, національно-психологічних особливостей людини, представника певного етносу, історичного надбання українського народу, усвідомлення значення традиційних чинників для творчого самоусвідомлення та розуміння психології інших етносів. Підготовка до діяльності в умовах міжетнічної взаємодії у всіх сферах життя.</p> <p>Завдання основної дисципліни «Етнопсихологія»:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування у студентів глибоких об’єктивних знань з найбільш актуальних проблем у галузі етнопсихології; – вивчення особливостей формування особистості в культурно-специфічних умовах; – розгляд психологічних особливостей різних народів; – вивчення психологічних механізмів формування етнокультурної ідентичності; – пізнання психологічних проблем міжетнічної взаємодії; – вивчення психологічних механізмів формування етнічної толерантності; – формування практичних умінь і навичок враховувати знання про національно-психологічні особливості представників різних етнічних груп у психологічній роботі, вміти користуватися найновішою методологією аналізу етнопсихологічних проблем і явищ; – розвивати інтерес і повагу до інших етнічних спільнот, демонструвати відкритість і готовність до сприйняття інших народів, вселюдських цінностей; – формувати у майбутніх фахівців готовність до активної участі в національно-державному будівництві.
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Данилюк І. В. Етнічна психологія як галузь наукового пізнання. – К. : Самміт-книга, 2010. – 432 с. https://www.twirpx.com/file/1420471/ 2. Етнопсихологія / За ред. Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника, 1994. – 83 с. 3. Етнопсихологія : навч. посібн. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія» / автор-упорядник О. П. Цюняк. – Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2017. – 132 с. https://cutt.ly/rEf1LoW 4. Етнопсихологія / укладачі Ольховецький С. М. Ольховецький В. С. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2019. – 155 с. https://cutt.ly/dEfMfW8 5. Кириченко Т. В. Етнопсихологія : навч.-метод. посібник – Переяслав-Хмельницький : Видавництво С К В, 2017. – 261 с. 6. Львовичкіна А. М. Етнопсихологія : навчальний посібник. – К. : МАУП, 2002. – 144 с. https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/n135.pdf 7. Махній М. М. Етнічна психологія : навчальний посібник. – К. :

- Видавничий дім «Слово», 2016. – 272 с. <https://cutt.ly/8Ef0JGR>
8. Павленко В. М. Етнопсихологія : підручник. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 448 с. <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16042>
  9. Пірен М. І. Основи етнопсихології : підручник. – К. : Університет «Україна», 2011. – 526 с. <https://cutt.ly/OEf0Bfl>
  10. Савицька О. В. Етнопсихологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Савицька, Л. М. Співак. – К. : Каравела, 2011. – 263 с. <https://cutt.ly/oEf2TQ9>
  11. Цюняк О. П. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. – Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. – 76 с. <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/7428>
  12. Янів В. Нариси з історії української етнопсихології / Упоряд. М. Шафовал. – 3-тє вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 341 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000015046>
- Додаткова література:**
1. Бороноев А. О., Павленко В. Н. Этническая психология. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1994. – 168 с.
  2. Введение в этническую психологию / Под ред. Ю. П. Платонова. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1995. – 75 с.
  3. Вундт В. Проблемы психологии народов // Преступная толпа. – М., 1982.
  4. Гончаренко М. С., Набока І. Є. Етновалеологія : навчальний посібник. – Харків: Бурун-Книга ; Київ : КНТ, 2012. – 296 с.
  5. Галустова О. В. Этнопсихология : конспект лекций. – М. : 2005. – 160 с. <https://may.alleng.org/d/psy/psy156.htm>
  6. Гуриева С. Д., Синельникова Е. С. Этнопсихология и кросс-культурная психология : учебное пособие. – СПб. : Питер, 2020. – 384 с. <https://cutt.ly/MEfME3H>
  7. Кафарський В. І. Етнологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Кафарський, Б. П. Савчук. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 432 с.
  8. Крюкова М. А., Форманюк Ю. В. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). – Одеса : Фенікс, 2020. – 106 с. <https://cutt.ly/HEfM2wB>
  9. Крысько, В. Г. Этническая психология : учебник для вузов. – 10-е изд., перераб. и доп. – Москва : Издательство Юрайт, 2020. – 359 с. <https://urait.ru/bcode/450201>
  10. Лебедева Н. М. Этнопсихология : учебник и практикум. – М. : Юрайт, 2020. – 491 с. <https://urait.ru/bcode/450245> ; <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41250531> ; <https://cutt.ly/sEfB2HP>
  11. Лебон Г. Психология народов и масс. – СПб. : Макет, 1995. – 314 с.
  12. Личность, культура, этнос: современная психологическая антропология / Под общей ред. А. А. Белика. – М. : Смысл, 2001.

	<p>– 555 с.</p> <p>13. Лопатин Е. А. Этнопсихология : практикум. – Рязань : Московский университет, 2020. – 217 с. https://www.elibrary.ru/item.asp?id=43834639</p> <p>14. Лурье С. В. Историческая этнология. – М. : Аспект Пресс, 1997. – 448 с.</p> <p>15. Мандель Б. Р. Этнопсихология : иллюстрированный учебник для студентов ВУЗов. – М.-Берлин : Директ-Медиа, 2015. – 412 с. https://cutt.ly/GEfBPlm</p> <p>16. Налчаджян А. А. Этнопсихология. – СПб. : Питер, 2004. – 381 с. https://www.twirpx.com/file/2134996/</p> <p>17. Павленко В. М., Тагліт С. О. Етнопсихологія : навчальний посібник. – К. : Сфера, 1999. – 408 с.</p> <p>18. Платонов Ю. П. Основы этнической психологии. Учеб. пособие. – СПб. : Речь, 2003. – 452 с.</p> <p>19. Сегеда С. П. Українська антропологія : курс лекцій. – К., 1995.</p> <p>20. Сериков Г. В. Этнопсихология: история развития и основные проблемы : учебное пособие. – Ростов-на-Дону; Таганрог : ФГАОУВО «Южный Федеральный Университет», 2020. – 159 с. https://cutt.ly/QEfNJZm</p> <p>21. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология : Учебник. 5-е изд. – М. : Аспект Пресс, 2014. – 352 с. https://e.lanbook.com/book/68779 ; https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/stef/index.php</p> <p>22. Цветков В. Л., Соловьева А. В. Этнопсихология. Учебное пособие в схемах : учебное пособие для студентов вузов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2017. – 119 с. https://www.elibrary.ru/item.asp?id=21328348</p> <p>23. Шпет Г. Г. Введение в этническую психологию. – СПб. : П.Э.Т.-Алетейя, 1996. – 154 с.</p> <p>24. Этническая психология и общество / Под ред. Н. М. Лебедевой. – М. : Старый сад, 1997. – 354 с.</p>
Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	48 годин аудиторних занять. З них 24 годин лекцій, 24 години практичних занять та 42 години самостійної роботи.
Очікувані результати навчання	<p>Курс передбачає формування інтегральної компетентності: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.</p> <p>Курс формує такі загальні (ЗК) та спеціальні компетентності (СК):</p> <p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК8. Навички ефективної міжособистісної взаємодії.</p> <p>ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у</p>

	<p>загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.</p> <p>СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.</p> <p>СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.</p> <p>СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.</p> <p>СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).</p> <p>СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.</p> <p>СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.</p> <p>Програмні результати:</p> <p>ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.</p> <p>ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.</p> <p>ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.</p> <p>ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.</p> <p>ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.</p> <p>ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.</p> <p>ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника.</p> <p>ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.</p> <p>ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.</p> <p>ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.</p>
<p>Ключові слова</p>	<p>Етнічна психологія, етнологія, етнос, етнічна група, нація, національна група, народ, національний характер, етнічна ідентичність, національна ідентичність, етнічна ментальність, етнічна маргінальність, етнічна адаптація, акультурація, асиміляція, етнічні конфлікти, етнічні стереотипи.</p>

Формат курсу	Очний.
	Проведення лекцій, семінарських занять, практичних робіт та консультацій для кращого розуміння тем.
Теми	СХЕМА КУРСУ подана нижче.
Підсумковий контроль, форма	Поточний контроль: модульні тести, письмове та усне опитування, перевірка самостійної роботи студентів, перевірка практичних робіт; підсумковий контроль: письмовий іспит.
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з таких дисциплін: «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Соціальна психологія», «Психодіагностика», достатніх для сприйняття категоріального апарату етнічної психології, особливостей етнічних груп та особистості, міжетнічної взаємодії.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, семінари, колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки, тренінги), проектно-орієнтоване навчання, дискусія.
Необхідне обладнання	Мультимедійний проектор. Застосунки: Microsoft PowerPoint, Microsoft Player, Zoom, Moodle.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Практичні/самостійні тощо: 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20. Сюди входить оцінювання роботи на семінарських заняттях (10 балів), оцінювання конспектів наукової літератури (5 балів) та практичних робіт (5 балів). <ul style="list-style-type: none"> – Оцінювання семінарських занять. За одне заняття студент може максимально отримати 1 бал. Всього таких занять із виконанням практичних вправ впродовж семестру заплановано 10. Максимальна кількість балів 10. – Конспектування наукової літератури. Впродовж семестру заплановано самостійне опрацювання студентами рекомендованої наукової літератури до навчальних тем. Максимальна оцінка за виконання та належне оформлення конспектів становить 5 балів. – Практичні роботи стосуються проведення та опрацювання результатів етнопсихологічних методик. Максимальна оцінка за виконання та належне оформлення практичної роботи становить 5 балів. • Контрольні заміри (модулі): 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30 (по 10 балів за 20 тестових контрольних питань, кожне з яких оцінюється в 0,5 бала, в кінці кожного змістовного модуля). • Іспит: 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 50 (50 тестових контрольних питань, кожне з яких оцінюється в 1 бал). Підсумкова максимальна кількість балів 100. <p>Письмові роботи: Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (конспекти наукової літератури, практична робота).</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної</p>

	<p>недобросовісності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до екзамену</p>	<ol style="list-style-type: none"> 35. Поняття етнопсихології. 36. Що вивчає етнопсихологія. 37. Предмет етнопсихології. 38. Зв'язок етнопсихології з іншими науками. 39. Ідеї етнопсихології в античній філософії. 40. Географічний детермінізм Ш. Монтеск'є. 41. Концепція „народного духу” в німецькій філософії. 42. Психологія народів. 43. Розвиток етнопсихології в Україні. 44. Радянська культурно-історична школа. 45. Основні методологічні принципи етнопсихології. 46. Метод спостереження в етнопсихології. 47. Метод експерименту в етнопсихології. 48. Біографічний метод в етнопсихології. 49. Метод аналізу етнічних стереотипів. 50. Кроскультурний аналіз асоціацій. 51. Кольоровий тест стосунків. 52. Шкала соціальної дистанції. 53. Психологічна характеристика етнічних груп (національна свідомість і самосвідомість, національний характер, психічний склад етносу, ментальність, етнічна ідентичність). 54. Національна свідомість і самосвідомість. 55. Національний характер. 56. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. 57. Компоненти ментальності. 58. Етнічна ідентичність. 59. Компоненти етнічної ідентичності.

60. Етапи становлення етнічної ідентичності.
61. Види етнічної ідентичності.
62. Національний характер українців: визначення, основні ознаки.
63. Концепції українського національного характеру В. Яніва.
64. Д. Чижевський про риси українського національного характеру.
65. Узагальнена концепція характеристик українців за В. Павленком і С. Тагліним.
66. Самостійні етнічні типи у регіонах України.
67. Особливості галичан як етнічного типу.
68. Чинники українського національного характеру: екологічний, взаємодія з іншими народами, геополітичний, історичний, релігійний, сімейний.
69. Міжетнічні відносини.
70. Психологічні детермінанти міжетнічних відносин.
71. Проблема етнічної установки в етнопсихології.
72. Етноцентризм як соціально-психологічне явище.
73. Етнічні стереотипи.
74. Автостереотипи і гетеростереотипи.
75. Етнічні упередження.
76. Компоненти упередження.
77. Джерела упередження і фактори, які йому сприяють.
78. Поняття етнічної дискримінації.
79. Типи етнічної дискримінації.
80. Відмінності між упередженням та дискримінацією.
81. Наслідки міжкультурних контактів для груп.
82. Категорії наслідків міжкультурного контакту для групи за С. Бочнером.
83. Денаціоналізація, деетнізація, етноцид (за О. В. Нельгою).
84. Наслідки міжкультурних контактів для етнічної меншості.
85. Етнічні конфлікти.
86. Умови виникнення етнічних конфліктів.
87. Теорії виникнення етнічних конфліктів.
88. Види етнічних конфліктів.
89. Стратегії поведінки в етнічному конфлікті.
90. Методи його подолання етнічних конфліктів.
91. Поняття маргінальності та маргінальної особистості.
92. Критерії маргінальності.
93. Причини виникнення маргінальної етнічної групи чи маргінальної особистості.
94. Маргінальний статус.
95. Теорії маргінальності.
96. Американська та європейська традиції дослідження маргінальності.
97. Теорія маргінальності Р. Парка.
98. Типологія маргінальності.
99. Підтипи маргінальної людини Е. В. Стоунквіста.
100. Типи потенційної маргінальності: консервативна, орієнтована до низу, прогресивна.
101. Особистість маргінальної людини.
102. Фази життєвого шляху маргінальної особистості.

	<ul style="list-style-type: none"> 103. Внутрішні та зовнішні конфлікти маргінальних людей. 104. Маргінальний статус та нейротизм. 105. Маргінальний статус і лідерство. 106. Етнічні маргінали. 107. Проблема еміграції та маргінальність. 108. Расове змішання і „расовий гібрид”. 109. Мультикультурні ідентичності. 110. Стратегії адаптації маргінальних груп та особистостей. 111. Поняття міжкультурної адаптації. 112. Напрями міжкультурної адаптації. 113. Фактори міжкультурної адаптації. 114. Стратегії міжкультурної адаптації. 115. Стратегія інтеграції та її особливості. 116. Фактори вибору стратегії міжкультурної адаптації. 117. Перешкоди для ефективної міжкультурної комунікації. 118. Етапи процесу адаптації до нового культурного середовища. 119. П'ять етапів культурної адаптації Г. Тріандіса. 120. Реадаптація та її особливості. 121. Поняття акультурації. 122. Концепція акультурації в антропології і культурній психології. 123. Стратегії акультурації Д. Беррі. 124. Культурний шок. 125. Ностальгія. 126. Двомовність та її наслідки. 127. Поняття міжкультурно-комунікативної компетентності. 128. Моделі міжкультурно-комунікативної компетентності (Шпіцберг, Гудикунс, Чен). 129. Міжкультурна сенситивність. 130. Стадії міжкультурної сенситивності. 131. Основні типи навчальних програм при підготовці до міжкультурної взаємодії. 132. Складання „Культурного словника”. 133. Види міжкультурних тренінгів.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / дата / год.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота	Література. *** Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
МОДУЛЬ I. ВСТУП ДО ЕТНОПСИХОЛОГІЇ					
I тиждень / 2 год	Тема 1. Етнічна психологія як соціально-психологічна наука. Етнос і культура як об'єкти психологічного вивчення. Предмет і структура етнічної психології. Етнопсихологія як міждисциплінарна галузь знань. Історія виникнення і становлення етнопсихології. Ідеї етнопсихології в античній філософії. Етнопсихологічні ідеї у філософії Нового часу. Німецька школа „психології народів”. Етнопсихологічний напрямок на теренах України.	лекція	1. Балагутрак М. Генеза етнопсихології в Україні XIX століття: історико-етнологічний аспект : монографія / М. Балагутрак. – Л. : Інститут народознавства, 2007. – 222 с. 2. Вакуленко О. Л. Сучасні проблеми української етнопсихології : монографія / О. Л. Вакуленко. – К. : Київський університет, 2018. – 111 с. 3. Вундт В. Проблемы психологии народов // Преступная толпа. – М., 1998. 4. Коул М., Скрибнер С. Культура и мышление. – М.: Прогресс, 1977. – С. 54-123. 5. Личность, культура, этнос: современная психологическая антропология / Под общей ред. А. А. Белика. – М.: Смысл, 2001. – 555 с.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	I тиждень
I тиждень / 2 год	Семінар 1. Етнічна психологія як соціально-психологічна наука. Етнос і культура як об'єкти психологічного вивчення. Предмет і структура етнічної психології. Ідеї етнопсихології в античній філософії. Етнопсихологічні ідеї у філософії Нового часу. Німецька школа „психології народів” (М. Лацарус і Г. Штейнталь). Психологія народів В. Вундта. Етнопсихологічний напрямок на теренах України. <i>Обговорення</i>	семінар	1. Стефаненко Т. Етнос. Культура. Етнопсихологія	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	I тиждень

	<i>статті Т. Стефаненко „Етнос. Культура. Етнопсихологія”.</i>				
2 тиждень / 2 год	Тема 2. Методологія і методи етнічної психології. Методологія і методи етнічної психології. Методологія етнопсихологічного дослідження: принципи та підходи. Спостереження. Експеримент. Тести у етнопсихології. Інші методи етнопсихологічних досліджень.	<i>лекція</i>	1. Лич Э. Культура и коммуникация: логика взаимосвязи символов. К использованию структурного анализа в социальной антропологии. – М., 2001. 2. Методики социально-психологической диагностики личности и группы. – М., 1990. 3. Платонов Ю. П. Методы психологических измерений этнических различий // Платонов Ю. П. Основы этнической психологии. Учеб. пособие. – СПб.: Речь, 2003. – С. 340-370. 4. Стефаненко Т. Г., Шлягина Е. И., Енгиколопов С. Н. Методы этнопсихологического исследования. – М., 1993. 5. Тернер В. У. Проблема цветовой классификации в примитивных культурах на материале ритуала ндембу // Семиотика и искусствоведение / Под ред. Ю. М. Лотмана, В. М. Петрова. – М.: Мир, 1972. – С. 50-81.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	2 тиждень
2 тиждень / 2 год	Семінар 2. Методологія і методи етнічної психології. Порівняння переваг та недоліків спостереження та експериментів у етнопсихологічних дослідженнях. Приклади етнопсихологічних спостережень та експериментів. Тести у етнопсихології, їх види, переваги та недоліки. <i>Обговорення статті Королева С. І. Питання етнопсихології в роботах зарубіжних авторів.</i>	<i>семінар</i>	1. Королев С. И. Питання етнопсихології в роботах зарубіжних авторів (на матеріалах країн Азії). – М., Наука, 2015.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	2 тиждень
2 тиждень	Виконання контрольних тестових завдань за МОДУЛЕМ І: Теми 1-2.	<i>контрольні тести</i>		підготовка до контрольних тестів / 1,5 год.	2 тиждень
МОДУЛЬ ІІ. ЕТНОПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ					
3 тиждень / 2 год	Тема 3. Етнопсихологічні проблеми	<i>лекція</i>	1. Кле М. Психология подростка: (Психосексуальное развитие). – М.: Педагогика, 1991. – С. 28-41.	підготовка до семінарського заняття,	3 тиждень

	<p>дослідження особистості. Етнокультурна варіативність соціалізації. Психологічні механізми засвоєння соціотипової поведінки. Етнографія дитинства. Вплив культури на розвиток дитини. Порівняльно-культурне вивчення соціалізації. Етнокультурна варіативність пубертату й „перехід у світ дорослих”. Культурні особливості ініціації. Етнопсихологічні теорії особистості. Концепція особистості в психоаналізі. Концепції базової і модальної особистості.</p>		<p>2. Кон И. С. Ребенок и общество: (Историко-этнографическая перспектива). – М.: Наука, Главная редакция восточной литературы, 1988. – С. 12-39, 133-165. 3. Мид М. Культура и мир детства. – М.: Наука, 1988. С. 48-59, 147-171. 4. Уайтинг Дж. Процесс социализации и личность // личность, культура, этнос: современная психологическая антропология. – М., 2001. 5. Этнография детства. Традиционные методы воспитания детей у народов Австралии, Океании и Индонезии / Под ред. Н. А. Бутинова, И. С. Кона. – М., 1992. 6. Этнография детства: Сборник фольклорных и этнографических материалов / Сост. Г. М. Науменко. – М., 1998.</p>	<p>опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	
<p>3 тиждень / 2 год</p>	<p>Семінар 3. Етнопсихологічні проблеми дослідження особистості. Етнопсихологічні проблеми соціалізації, інкультурації та культурної трансмісії. Вплив культури на розвиток дитини. Способи виховання та ставлення до дітей у сучасному та традиційному суспільствах. Пубертат та ініціація. Навести приклади ініціації у різних народів. Етнопсихологічні концепції особистості в психоаналізі. З. Фрейд та його вчення про несвідоме і вплив культури. Теорія соціального характеру Е. Фромма. Розвиток особистості за Е. Еріксоном. Базова і модальна особистість: етнопсихологічні підходи.</p>	<p>семінар</p>	<p>1. Хонігман Дж. Культура і особистість. Honigman J. J. Culture and Personality.</p>	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>3 тиждень</p>

	<i>Обговорення статті Хонігмана Дж. „Культура і особистість”.</i>				
4 тиждень / 2 год	Тема 4. Національний характер. Психологічна характеристика етнічних груп. Національний характер. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації.	<i>лекція</i>	1. Гримич М. Два виміри національного характеру // Наука і суспільство. – 1991. – № 8. – С. 27–31. Гнатенко П. І. Український національний характер. – К., 1994. 2. Дубов І. Г. Феномен менталитета: психологический анализ // Вопросы психологии. – 1993. – № 5. 3. Кон И. С. К проблеме национального характера // Социологическая психология. – М., 1999. 4. Король Л. Д. Психолінгвістичні особливості формування національного характеру в контексті міжкультурного порівняльного підходу / Л. Д. Король // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Т. 9 Ч. 4 Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – С. 167–176. 5. Личность, культура, этнос: современная психологическая антропология / Под ред. А. А. Белика. – М., 2001. – С. 204-229, 277-329.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	4 тиждень
4 тиждень / 2 год	Семінар 4. Національний характер. Національний характер: методологія підходу і аналізу. Національно-психологічні особливості: характеристики і властивості. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. <i>Обговорення статті Е. Сміта „Національна ідентичність та інші види ідентичностей”.</i>	<i>семінар</i>	1. Сміт Е. Національна ідентичність та інші види ідентичностей.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	4 тиждень
5 тиждень / 2 год	Тема 5. Етнопсихологічні особливості	<i>лекція</i>	1. Григорієв Н. Українська національна вдача. – Вінніпег, 1941.	підготовка до семінарського заняття,	5 тиждень

	<p>українського характеру. Авторські концепції українського національного характеру (В. Янів, Д. Чижевський).</p> <p>Узагальнена концепція характеристик українців за В. Павленком і С. Тагліним. Самостійні етнічні типи у регіонах України. Особливості галичан (О. Субтельний). Чинники українського національного характеру: екологічний, взаємодія з іншими народами, геополітичний, історичний, релігійний, сімейний.</p>		<p>2. Крячко В. Соціодіагностичний ракурс української ментальності: монографія. – К. : Інтерсервіз, 2012. – 248 с.</p> <p>3. Пономарьов А. П. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.</p> <p>4. Юрій М. Т. Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997. Рудницька Т. М. Етнічні спільноти України: тенденції соціальних змін. – К., 1998.</p> <p>5. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів ; упоряд. М. Шафовал ; наук. ред. М. Старовойт. – К. : Знання, 2006. – 342 с.</p>	<p>опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	
<p>5 тиждень / 2 год</p>	<p>Семинар 5. Етнопсихологічні особливості українського характеру.</p> <p>Національно-психологічні особливості українського народу. Етнічна самосвідомість і національна ідея українського народу. <i>Обговорення статті О. Хрущ „Цінності та особливості українського національного характеру”.</i></p>	<p><i>семинар</i></p>	<p>1. Хрущ О. Цінності та особливості українського національного характеру.</p>	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>5 тиждень</p>
<p>6 тиждень / 2 год</p>	<p>Тема 6. Етнічна ідентичність.</p> <p>Розвиток і трансформація етнічної ідентичності. Основні компоненти етнічної ідентичності. Етапи становлення етнічної ідентичності. Види етнічної ідентичності.</p>	<p><i>лекція</i></p>	<p>1. Горпинюк І. Л. Мовно-історичні аспекти етнонаціонального самоусвідомлення / І. Л. Горпинюк // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Т. 9 Ч. 4 Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – С. 113–122.</p> <p>2. Душков Б. А. Психология типов личности, народов и эпох. – Екатеринбург, 2001.</p> <p>3. Обушний М. І. Етнонаціональна ідентичність в контексті формування української нації:</p>	<p>підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.</p>	<p>6 тиждень</p>

			<p>Автореф.дис. докт.політ.наук. – К., 1999.</p> <p>4. Стефаненко Т. Г. Этническая идентичность в ситуации социальной нестабильности // Этническая психология и общество. – М., 1997.</p> <p>5. Хотинец В. Ю. Этническое самосознание. – СПб, 2000.</p>		
6 тиждень / 2 год	<p>Семінар 6. Етнічна ідентичність. Розвиток і трансформація етнічної ідентичності. Основні компоненти етнічної ідентичності. Етапи становлення етнічної ідентичності. Види етнічної ідентичності. <i>Практична робота:</i> <i>Методика діагностики типів етнічної ідентичності Г. У. Солдатової, С. В. Рижової.</i> <i>Обговорення статті Бутівщенка О. Етнопсихологія і ринок.</i></p>	семинар	1. Бутівщенко О. Етнопсихологія і ринок.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	6 тиждень
7 тиждень / 2 год	<p>Тема 7. Етнічна маргіальність. Поняття маргіальності та маргіальної особистості. Теорії маргіальності. Типологія маргіальності. Особистість маргіальної людини. Етнічні маргіали. Мультикультурні ідентичності. Стратегії адаптації маргіальних груп та особистостей. Проблеми соціалізації маргіальної особистості. Проблема еміграції та маргіальність. Особистісні та поведінкові проблеми маргіальної людини.</p>	лекція	<p>1. Акопян Н. Маргинальность как одна из основных характеристик трансформирующегося общества // 21-й Век. – 2005. – № 1.</p> <p>2. Галустова О. В. Этнопсихология: Конспект лекций. – М.: Приор-издат, 2005. – С. 123-131.</p> <p>3. Мацумото Д. Глава 3. Культура и „Я” // Мацумото Д. Психология и культура. – СПб.: Питер, 2003.</p> <p>4. Прибыткова И. Мы – не маргиналы, маргиналы – не мы? // Философская и социологическая мысль. – 1995. – № 11–12.</p> <p>5. Шульга М. Маргинальность як криза ідентичності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 3.</p>	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	7 тиждень
7 тиждень / 2 год	<p>Семінар 7. Етнічна маргіальність. Обговорити причини виникнення маргіальної етнічної</p>	семинар	1. Плюснін Ю. Проблеми соціалізації маргіальної особистості.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендова-	7 тиждень

	групи чи маргінальної особистості. Типологія маргінальності. Особистісні та поведінкові проблеми маргінальної людини. Проблема еміграції та маргінальність. Стратегії адаптації маргінальних груп та особистостей. <i>Практична робота:</i> <i>Тест соціальної дистанції Богардуса.</i> <i>Обговорення статті Ю. Плюсіна „Проблеми соціалізації маргінальної особистості”.</i>			них статей / 1,5 год.	
7 тиждень	Виконання контрольних тестових завдань за МОДУЛЕМ II: Теми 3-7.	контрольні тести		підготовка до контрольних тестів / 1,5 год.	7 тиждень
МОДУЛЬ III. ЕТНОПСИХОЛОГІЯ ГРУПИ					
8 тиждень / 2 год	Тема 8. Міжгрупове сприймання в міжетнічних відносинах. Сутність та психологічні детермінанти міжетнічних відносин. Етноцентризм. Проблема етнічної установки в етнопсихології. Етнічні стереотипи. Методи дослідження етнічних стереотипів. Етнічні упередження та дискримінація. Наслідки міжкультурних контактів для груп за С. Бочнером: геноцид, асиміляція, сегрегація, інтеграція; за О. В. Нельгою: денационалізація, деетнізація, етноцид.	лекція	1. Вацлав П., Бивин Дж., Джексон Д. Психология межличностных отношений. – СПб., 2000. 2. Мацумото Д. Глава 4. Этноцентризм, стереотипы и предубеждение. Глава 12. Культура и язык // Мацумото Д. Психология и культура. – СПб.: Питер, 2003. 3. Налчаджян А. А. Этногенез и ассимиляция (психологические аспекты). – М.: „Когито-Центр”, 2004. – 216 с. 4. Сикевич З. В. Социология и психология национальных отношений. – СПб., 1999. 5. Стефаненко Т. Г. Социальные стереотипы и межэтнические отношения // Общение и оптимизация совместной деятельности. – М., 1987. 6. Этнические стереотипы мужского и женского поведения. – СПб., 1991.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	8 тиждень
8 тиждень / 2 год	Семінар 8. Міжгрупове сприймання в міжетнічних відносинах. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних	семінар	1. Мацумото Д. Культура та міжособистісний потяг: любов, сексуальні стосунки та змішані шлюби.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	8 тиждень

	<p>відносинах. Етноцентризм. Етнічні стереотипи. Етнічні упередження та дискримінація. Наслідки міжкультурних контактів для груп. <i>Практична робота: Діагностика рівня сформованості толерантності О. Батуриної. Обговорення статті Д. Мацумото „Культура та міжособистісний потяг: любов, сексуальні стосунки та змішані шлюби”.</i></p>				
9 тиждень / 2 год	<p>Тема 9. Етнічні конфлікти. Визначення і класифікація етнічних конфліктів. Поняття і сутність етноконфліктів. Механізм і причини етноконфліктів. Види етнічних конфліктів. Врегулювання етнічних конфліктів.</p>	лекція	<p>1. Де-Вос Дж. Этнический плюрализм: конфликт и адаптация // Личность, культура, этнос: современная психологическая антропология. – М., 2001. 2. Сикевич З. В. Социология и психология национальных отношений. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 1999. – 203 с. 3. Солдатова Г. У. Психология межэтнической напряженности. – М.: Смысл, 1998. 4. Чернобай П. Д. Социальная напряженность: опыт измерения // Социологические исследования. – 1999. – № 7. 5. Ямсков А. Н Этнический конфликт: проблемы дефиниции и типологии // Идентичность и конфликт в постсоветских государствах. – М., 1997.</p>	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	9 тиждень
9 тиждень / 2 год	<p>Семінар 9. Етнічні конфлікти. Міжетнічна напруженість як соціально-психологічний феномен. Способи розв'язання міжетнічних конфліктів. Міжетнічні конфлікти на пострадянському просторі. <i>Обговорення статті Д. Акімова „Явища толерантності та мігрантофобії в</i></p>	семінар	<p>1. Акімов Д. Явища толерантності та мігрантофобії в умовах сучасної трудової міграції.</p>	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	9 тиждень

	<i>умовах сучасної трудової міграції”.</i>				
<i>10 тиждень / 2 год</i>	Тема 10. Міжкультурна адаптація. Фактори культурної адаптації: індивідуальні характеристики, життєвий досвід (культурна дистанція, особливості власної культури, особливості країни перебування). Стратегії міжкультурної адаптації: визначення, види (асиміляція, відділення і сегрегація, маргіналізація). Етапи процесу адаптації до нового культурного середовища. (Г. Тріандіс). Реадаптація та її особливості. Концепція акультурації в антропології і культурній психології. Стратегії акультурації Дж. Беррі: асиміляція, сепарація, маргіналія та інтеграція.	<i>лекція</i>	1. Грищенко В. В. Роль индивидуальных различий в процессе адаптации вынужденных мигрантов // Психология беженцев и вынужденных переселенцев: опыт исследований и практической работы / Под ред. Г. У. Солдатовой. – М., 2001. 2. Ким Я. Ю. Коммуникация и кросс-культурная адаптация // Этнос и политика: Хрестоматия. – М., 2000. 3. Лебедева Н. М. Социально-психологические закономерности аккультурации этнических групп // Этническая психология и общество / Под ред. Н. М. Лебедевой. – М., 1997. 4. Налчаджян А. А. Этногенез и ассимиляция (психологические аспекты). – М.: „Когито-Центр”, 2004. – 216 с. 5. Фрейнкман-Хрусталева Н. С., Новиков А. И. Эмиграция и эмигранты: история и психология. – СПб., 1995.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	<i>10 тиждень</i>
<i>10 тиждень / 2 год</i>	Семінар 10. Міжкультурна адаптація. Фактори культурної адаптації. Стратегії міжкультурної адаптації. Етапи процесу адаптації до нового культурного середовища. Концепція акультурації. Стратегії акультурації. <i>Обговорення статті Стефаненко Т. „Залежність комунікації від культурного контексту”.</i>	<i>семінар</i>	1. Стефаненко Т. Зависимость коммуникации от культурного контекста.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	<i>10 тиждень</i>
<i>11 тиждень / 2 год</i>	Тема 11. Наслідки міжкультурних контактів. Культурний шок, ностальгія, двомовність. Двомовність та її наслідки: гіпотеза Сепіра-Уорфа, гіпотеза	<i>лекція</i>	1. Ионин Л. Г. Культурный шок: конфликт этнических стереотипов // Психология национальной нетерпимости: Хрестоматия / Сост. Ю. В. Чернявская. – Минск, 1998. – С. 104-114. 2. Налчаджян А. А. Этнопсихологическая	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	<i>11 тиждень</i>

	приєднання до культури, гіпотеза приєднання до меншості, ефект іноземної мови.		самозащита и агрессия: Учеб. пособие для вузов. – Ереван: Изд-во „Огебан”, 2000. – 408 с. 3. Павленко В. Н. Аккультурационные стратегии и модели трансформации идентичности у мигрантов // Психология беженцев и вынужденных переселенцев: опыт исследований и практической работы / Под ред. Г. У. Солдатовой. – М., 2001. 4. Fiimham A., Bochner S. Culture shock: Psychological reactions to unfamiliar environments. – L., 1986. 5. Oberg K. Culture shock: Adjustment to new cultural environments // Practical Anthropology. – 1960. – Vol. 7.		
11 тиждень / 2 год	Семінар 11. Наслідки міжкультурних контактів. Культурний шок, ностальгія, двомовність. Наслідки двомовності для особистості. <i>Обговорення статті Калверго О. „Культурний шок і пристосування до нового культурного оточення”.</i>	семінар	1. Калверо О. Культурный шок и приспособление к новому культурному окружению.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	11 тиждень
12 тиждень / 2 год	Тема 12. Міжкультурно-комунікативна компетентність. Міжкультурно-комунікативна компетентність та сенситивність. Основні типи навчальних програм при підготовці до міжкультурного взаємодії. Види міжкультурних тренінгів: загальнокультурний тренінг, „Американська модель контрасту”, тренінг реальних міжкультурних контактів, атрибутивний тренінг.	лекція	1. Albert R. D. The intercultural sensitizer or culture assimilator: A cognitive approach // Handbook of intercultural training. – Vol. 2. – N. Y., 1983. 2. Bennett M. J. A developmental approach to training for intercultural sensitivity // Intern. J. Intercultural Relations. – 1986. – Vol. 10. 3. Ділові контакти з іноземними партнерами : навч.-практ. посіб. для бізнесмена / Європейський ун-т. – К. : Європейський університет, 2004. – 284 с. 4. Мацумото Д. Глава 14. Межкультурная коммуникация // Мацумото Д. Психология и культура. – СПб.: Питер, 2003. 5. Стефаненко Т. Г. Методы подготовки к межкультурному взаимодействию // Стефаненко Т. Г., Шлягина Е. И., Ениколопов С. Н. Методы этнопсихологического	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	12 тиждень

			исследования. – М., 1993.		
12 тиждень / 2 год	Семинар 12. Міжкультурно-комунікативна компетентність. Поняття міжкультурно-комунікативної компетентності. Моделі міжкультурно-комунікативної компетентності . Теорія Беннетта про міжкультурну сенситивність. Стадії міжкультурної сенситивності. <i>Практична робота:</i> <i>Складання „Культурного словника”.</i> <i>Самостійна робота:</i> <i>скласти три навчальні ситуації для методики „Культурний асимілятор”.</i> <i>Обговорення статті І. Атватера „Невербальне спілкування”.</i>	семинар	І. Атватер І. Невербальное общение.	підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованих статей / 1,5 год.	12 тиждень
12 тиждень	Практична робота. Дослідження етнічних особливостей особистості. <i>Опрацювання результатів тестів соціальної дистанції Богардуса, типів етнічної ідентичності Г. У. Солдатової, С. В. Рижової. рівня сформованості толерантності О. Батуриної.</i>	практична робота		проведення та оформлення практичної роботи / 1,5 год	12 тиждень
12 тиждень	Виконання контрольних тестових завдань за МОДУЛЕМ III: Теми 8-12.	контрольні тести		підготовка до контрольних тестів / 1,5 год.	12 тиждень